

Kritik mot Polismyndigheten i Stockholms län med anledning av handläggningen av ett ärende om reseförbud med anmälningsskyldighet

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA klagomål mot bl.a. Polismyndigheten i Stockholms län. Han var missnöjd med att ett reseförbud med anmälningsskyldighet som han hade ålagts i ett brottmål inte hade upphört trots att domen vunnit laga kraft, och han anförde bl.a. att han fortsatte att anmäla sig även efter det att domen vann laga kraft och att han ”skulle så göra enligt polis”.

Utredningen

Handlingar i Svea hovrätts mål B 5721-00 och Högsta domstolens mål B 2541-01 samt i polismyndighetens ärenden AA-102-36546-2000 och AA-451-56880-2001 infordrades och granskades. Vidare inhämtades muntliga upplysningar från polismyndigheten.

Av utredningen framgick bl.a. följande. AA dömdes den 18 juli 2000 av Stockholms tingsrätt till fängelse i fyra år och sex månader. Svea hovrätt fastställde den 1 juni 2001 tingsrättens domslut. Såväl tingsrättens som hovrättens dom innehöll förordnade om att ett tidigare meddelat beslut om reseförbud med anmälningsskyldighet skulle gälla till dess domen i ansvarsdelen vunnit laga kraft. Den 1 oktober 2001 beslutade Högsta domstolen att inte meddela prövningstillstånd i den del målet avsåg AA, varvid hovrättens dom avseende honom vann laga kraft. Samma dag skickades från Högsta domstolen en underrättelse till polismyndigheten. Enligt handlingar i ärendet AA-102-36546-2000 anmälde AA sig på polisstationen i Nacka ända fram till den 23 oktober 2002.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar om vilka åtgärder polismyndigheten vidtog när Högsta domstolens underrättelse kom in till myndigheten och anledningen till att AA:s anmälningsskyldighet fortgick till oktober 2002. Polismyndigheten skulle vidare redovisa sin bedömning av det som kom fram.

Polismyndigheten kom in med ett remissvar jämte upplysningar från polismästarna BB, Söderorts polismästardistrikt, och CC, Nacka polismästardistrikt (här utelämnade).

Polismyndigheten anförde i huvudsak följande.

Bakgrund

Av anmälan som ställts till JO ställer sig anmälaren frågande till varför det reseförbud med anmälningsplikt som han ålades i ett mål inte upphörde då domen i Svea hovrätt vann laga kraft. Av handlingarna i ärendet framgår att AA dömdes den 18 juli 2000 av Stockholms tingsrätt för grov oredlighet mot borgenär till fängelse i fyra år och sex månader. Tingsrättens domslut fastställdes sedermera i Svea hovrätt den första juni 2001. Högsta domstolen meddelade i beslut den första oktober 2001 att de ej fann skäl att meddela prövningstillstånd i målet vilket följde att hovrättens dom skulle stå fast. Av diariekort och andra uppgifter så har det aktuella ärendet handlagts vid Nacka polismästardistrikt. Underrättelse om att hovrättens dom stod fast i och med Högsta domstolen inte meddelade prövningstillstånd skickades till Polismyndigheten i Stockholms län dels till Söderorts polismästardistrikt och dels till Nacka polismästardistrikt.

Inhämtade upplysningar från Söderorts polismästardistrikt

Polismästare BB uppger bl.a. att Högsta domstolens beslut i mål nr. B2541-01, att inte bevilja AA prövningstillstånd, inkom till Söderortspolisen den andra oktober 2001. Beslutet stämplades som inkommen och översändes därefter till Södertörns polismästardistrikt för diarieföring. Detta med anledning av att Södertörn, vid den tidpunkten, ansvarade för Söderorts diarieföring. Den 30 oktober 2001 diariefördes beslutet i Södertörn, AA-102-63542-01, varefter ärendet tillsändes Söderorts krimjour för handläggning. Den första november 2001 inkom ärendet till krimjouren i Söderort. Då inget ärende förelåg angående reseförbud med anmälningskyldighet kontaktades Högsta domstolen för att få klarhet i frågan. Denna telefonkontakt togs dagen efter det att ärendet inkommit till krimjouren. Informationen som lämnades av DD, på Högsta domstolen, var att AA ej skulle ha anmälningsplikt. Då ingen anmälningskyldighet förelåg för AA i Söderorts polismästardistrikt så noterades i ärendet att han inte skulle ha anmälningskyldighet. Den femte november 2001 avslutades ärendet och arkiverades.

Vid kontroll i AA-dariet så har inget reseförbuds eller anmälningskyldighets-ärende funnits angående AA vid Söderorts polismästardistrikt. Ett sådant ärende har däremot pågått vid Nacka polismästardistrikt, AA-102-36546-2000. Ärendet upp-rättades den 26 maj 2000 och avslutades den sjunde januari 2003. Det framgår vidare att Nacka polismästardistrikt den andra oktober 2001 erhöll Högsta domstolens beslut i frågan och att det diariefördes under ärendenummer AA-451-56880-01.

Inhämtade upplysningar från Nacka polismästardistrikt

Enligt de besökslistor från Nacka polismästardistrikt i ärende AA-102-36546-2000 har AA trots att anmälningsplikten upphört fortsatt att anmäla sig på polisstationen fram till den 23 oktober 2002.

Stationsbefälen hade visserligen delgivits beslutet via fax men eftersom funktionen även stundtals bemannas av personal som inte är fast placerade på denna funktion har man missat att en notering också borde ha gjorts i den liggare som förs över de personer som ålagts reseförbud. Stationsbefälet skulle vidare ha underrättat personalen i receptionen, hos vilken personer med anmälningskyldighet anmäler sig, om att en ändring i anmälningskyldigheten hade skett.

Av polismästare CC:s svar framgår att polismästardistriktet skall företa en översyn av de rutiner som gäller vid handläggningen av reseförbud och anmälningssärenden. Detta på grund av att det inom distriktet råder viss oklarhet avseende handläggningen på området och för att undvika att liknande situationer uppstår i framtiden.

Polismästardistriktet tillåter sig dock konstatera att de finner det förvånande att AA då han erhöll domslutet inte, med hänvisning till innehållet i domen, insåg att anmälningsskyldigheten upphört i samband med att domen vunnit laga kraft.

Rättslig reglering

Av 25 kap. 7 § sista stycket rättegångsbalken (1942:740) jämfört med 24 kap. 21 § samma lag framgår att ett beslut om reseförbud eller anmälningsskyldighet på samma sätt som häktning endast kan avse en tid till dess domen i målet vunnit laga kraft (se vidare NJA 1969 s 310).

Av JO 1975/76 s.107 framgår att beslut om reseförbud, ifråga om dom, bör ges sådan utformning att det klart framgår att reseförbudet skall bestå till dess domen vunnit laga kraft. *Givetvis skall vederbörande polismyndighet underrättas när ett reseförbud med anmälningsskyldighet hävts genom särskilt beslut av domstolen. Fastän någon direkt föreskrift därom ej finnes, synes det lika tydligt att, om det i dom förordnats att sådant förbud skall bestå till dess domen vunnit laga kraft, polismyndigheten bör underrättas när så skett. Ett kortfattat meddelande att domen vunnit laga kraft och att reseförbudet därigenom upphört torde av flera skäl vara att föredraga framför det att domen expedieras i sin helhet med påteckning att vad ej anförts.*

Av 23 a § passförordningen (1979:664) framgår att en domstol som meddelat beslut om reseförbud eller anmälningsskyldighet genast skall skicka en avskrift av beslutet till polismyndigheten. Av paragrafens andra stycke framgår vidare att domstolen skall underrätta polismyndigheten när domen vunnit laga kraft.

Bedömning

I enlighet med JO:s yttrande från 1975 (refererad ovan) kan myndigheten konstatera att både tingsrättsdomen och hovrättsdomen innehåller uppgift om att reseförbudet skall bestå till dess att domen vunnit laga kraft. Utredningen ger vid handen att rätten, i detta fall Högsta domstolen, synes ha gjort vad som kan väntas av den beträffande att upplysa polismyndigheten i samband med att reseförbudet med anmälningsskyldighet upphört. Högsta domstolen har underrättat både Nacka polismästardistrikt och Söderorts polismästardistrikt. Detta trots att det inte förelåg något reseförbuds- eller anmälningsskyldighetsärende hos det senare distriktet. Med andra ord kan inte domstolen belastas för att inte ha underrättat myndigheten om beslutet.

Så här i efterhand kan konstateras att det hade varit önskvärt att Söderorts polismästardistrikt upplyst det distrikt som hade ansvar för aktuellt ärende, i detta fall Nacka polismästardistrikt, att anmälningsskyldigheten för AA upphört. Myndigheten har dock inte kunnat utröna om det i Söderorts polismästardistrikt, vid den aktuella tidpunkten, var känt att ett ärende pågick i Nacka polismästardistrikt.

Oavsett huruvida man kan anse att AA borde förstått att han inte behövde fortsätta anmäla sig efter det att domen vunnit laga kraft, då detta framgår med all tydlighet av domen, eller i vart fall att AA borde ha blivit upplyst av sin försvarare om det samma, faller ändå en skugga över polismyndigheten att detta inte klargjorts för AA. Det är djupt olyckligt att inte AA blivit underrättad av polismyndigheten, i detta fall av Nacka polismästardistrikt, att hans anmälningsskyldighet upphört i samband med att domen vunnit laga kraft.

Nacka polismästardistrikt kan inte undgå kritik i den del där man brustit i hanteringen av att få fram rätt information till rätt person/handläggare inom polismästardistriktet vilket i sin tur fått negativa konsekvenser för en enskild.

Polismyndigheten i Stockholms län vill framhålla att polismästaren för Nacka polismästardistrikt skall göra en översyn av rutiner och instruktioner avseende anmälningsskyldighetsärenden för att förhindra att situationer liknande denna uppkommer i framtiden. Rättsenheten kommer för polismyndighetens räkning att följa upp ärendet i den delen.

AA yttrade sig över remissvaret.

Bedömning

Stockholms tingsrätt förordnade i en dom den 18 juli 2000 om att ett tidigare meddelat beslut om reseförbud med anmälningsskyldighet skulle bestå till dess domen i ansvarsdelen vunnit laga kraft. Svea hovrätt fastställde den 1 juni 2001 tingsrättens domslut och förordnade att det i tingsrättens domslut meddelade reseförbudet med anmälningsskyldighet skulle gälla till dess hovrättens dom vunnit laga kraft. Anmälningsskyldigheten innebar att AA skulle anmäla sig tre gånger i veckan på polisstationen i Nacka.

Den 1 oktober 2001 beslutade Högsta domstolen att inte bevilja prövningstillstånd i den del målet avsåg AA, varvid hovrättens dom avseende denne vann laga kraft. Det reseförbud med anmälningsskyldighet som AA hade ålagts upphörde följaktligen då att gälla.

Av utredningen framgår att Högsta domstolen översände en kopia av beslutet att inte meddela prövningstillstånd till såväl Nacka polismästardistrikt som Söderorts polismästardistrikt. Domstolen har därigenom, som polismyndigheten också konstaterat i remissvaret, upplyst polismyndigheten om att reseförbudet med anmälningsskyldighet upphört.

Ärendet som gällde AA:s anmälningsskyldighet handlades vid Nacka polismästardistrikt. Utredningen ger vid handen att Högsta domstolens beslut i och för sig kom in till distriktet men att man där inte dokumenterade beslutet i den liggare som förs över reseförbud och inte heller underrättade berörd personal i receptionen. Om så hade skett skulle naturligtvis AA ha upplysts om att tvångsmedlet hade upphört. Nacka polismästardistrikts bristande hantering av ärendet fick till följd att AA under drygt ett års tid anmälde sig på polisstationen tre gånger per vecka trots att någon anmälningsskyldighet inte förelåg. Vidare utgick han från att även reseförbudet fortfarande gällde. Som förklaring till det inträffade har nämnts att funktionen stationsbefäl stundtals bemannas av personal som inte är fast placerade där. Det förefaller alltså uppenbart att rutinerna varit bristfälliga och att instruktionerna för den aktuella tjänsten inte heller kan ha varit fullständiga.

Användningen av ett straffprocessuellt tvångsmedel utgör ett intrång i den enskildes grundlagsskyddade fri- och rättigheter. Det är därför av största vikt att sådana tvångsmedel hanteras med noggrannhet och på ett omsorgsfullt sätt. Som ett led i detta är det naturligtvis av särskild betydelse att det finns väl fungerande arbetsrutiner som säkerställer att ordinarie befattningshavares frånvaro inte riskerar medföra att tvångsmedelsfrågor hanteras på ett rättsstridigt sätt.

Enligt min mening är handläggningen av ärendet vid Nacka polismästardistrikt oacceptabel, och polismyndigheten förtjänar allvarlig kritik för det inträffade. Det förhållandet att AA inte själv insåg att tvångsmedlet upphörde i och med Högsta domstolens beslut förringar inte polismyndighetens ansvar.

När det gäller Söderorts polismästardistrikts hantering av det beslut som inkom från Högsta domstolen har polismyndigheten ansett att det hade varit önskvärt att man upplyst Nacka polismästardistrikt om att AA:s anmälningsskyldighet hade upphört. Vidare anfördes att polismyndigheten inte kunnat utröna om det i Söderorts polismästardistrikt, vid den aktuella tidpunkten, var känt att ett ärende pågick i Nacka polismästardistrikt.

Jag anser att för det fall det var känt att ett ärende rörande AA:s anmälningsskyldighet pågick i Nacka polismästardistrikt skulle man naturligtvis från Söderorts polismästardistrikts sida ha upplyst om att anmälningsskyldigheten upphört. Vidare konstaterar jag att man, genom en sökning i A-diariet, rimligen borde ha kunnat utröna att det i Nacka polismästardistrikt fanns ett ärende om anmälningsskyldighet som gällde AA. Det är givet att handläggningen vid Söderorts polismästardistrikt inte kunnat inskränkas till att konstatera att AA inte fullgjorde någon anmälningsskyldighet där. En korrekt hantering hade även bort innefatta en kontroll av om Högsta domstolens beslut kunde ha betydelse för något annat polismästardistrikt. I ärendet saknas emellertid närmare uppgifter om vilka åtgärder som Söderorts polismästardistrikt eventuellt vidtagit. Det framstår inte som meningsfullt att utreda den saken vidare. Mot denna bakgrund saknar jag underlag för att uttala någon kritik när det gäller Söderorts polismästardistrikts hantering av saken.

Slutligen utgår jag från att den i remissvaret nämnda översynen när det gäller rutiner och instruktioner avseende ärenden om anmälningsskyldighet medför att en upprepning av det inträffade inte skall kunna äga rum.

Ärendet avslutas.